

וכפר צמח. ירושלמי דמאי ב,א], אבל סביבותיה הנקראים היום בקעת בית שאן – חייבים במעשר. וגם העיר עצמה, אין אנו יכולים היום לסמוך על מה שקוראים לעיר בשם זה כי במשך הזמן נהרסו ונתיישבו פעמים רבות. ובעל כפתור ופרח שהיה גר בבית שאן כתב שנוהגים לעשר שם דגן תירוש ויצהר בברכה, ושאר מינים וירקות – בלי ברכה (וע' בירושלמי שם 'מכפר קרנים כבית שאן'. וראה עוד במעדני ארץ על הרמב"ם שם).

וכתבו אחרונים: רק לענין תרו"מ ושביעית פטר רבי את בית שאן [וגם בשביעית לא התיר עבודת קרקע אלא איסור ספיחין. כו"פ. ע"ע משנה שביעית ו,א ובמפרשים; רש"י ז. ד"ה הרבה], אבל לענין מצות ישוב ארץ ישראל ולשאר כל המעלות התלויות בארץ – הריהי כארץ ישראל, וכן בשאר מקומות שלא כשם עזרא (עפ"י כפתור ופרח ז, ומובא ברדב"ז סנהדרין ד,ו; חזון איש שביעית ג,יט ועוד).

זכתת נחש הנחשת אשר עשה משה כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו... אפשר בא אסא ולא ביערו... והלא כל עבודה זרה שבעולם אסא ויהושפט ביערום. אעפ"י שנחש הנחשת לא נעשה לשם ע"ז ואינו נאסר בעבודתם של התועים אחריו שהרי קיימא לן המשתחוה לבהמת חברו לא אסרה, יש לומר כיון שביערו כל ע"ז שבעולם כדי שלא ייכשלו בהם, גם אותם שלא נאסרו כגון אילנות מחוברים, א"כ מדוע לא כתתו נחש הנחשת (עפ"י תפארת יעקב).

*

'אם יודע תלמיד ברבו שיודע להחזיר לו טעם – בין. ואם לאו – תבין את אשר לפניך ושמת סכין בלועך'.

'אם יבא לביתך אורח – אל תשאל לו מדברי תורה אא"כ שתדע שידע להשיב או תשאל לו בינו לבינך שלא יתבייש' (ספר חסידים שיב).

דף ז

'מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו'. ממשמעות דברי רש"י נראה שבכוונה עשו כן. ויש שתמהו על כך [וע' בשיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ (לו תשל"ב) במה שהעיר מכאן על כבוד הבריות] ופרשו שלא עלה כלל על דעת אסא ויהושפט לבער נחש הנחשת אעפ"י שביערו כל עכו"ם שבעולם, כי נתן הקב"ה בלבם שלא ירגישו בנחש הנחשת [או נתן טעם בלבם להימנע מלכתתו. ע' יערות דבש ח"א דרוש טו], כדי שיניחו זאת לבניהם אחריהם לגדל שמם. וכן משמע להדיא בירושלמי (כן פירש מהרש"א ותו"ח. וכן הוכיח מהר"ם מדברי התוס').

וכך יש לפרש המשך הדברים: 'מכאן לתלמיד חכם שאמר דבר הלכה שאין מזיחין אותו' – כיון שלמדנו מנחש הנחשת שמניחים לו לאדם מן השמים מקום להתגדר בו, לכך ת"ח המחודש דבר הלכה אין מבדילים או מזיחיים אותו לומר אילו היה ממש בדבריו למה לא נתחדשה אותה הלכה בדורות הראשונים שהיו חכמים יותר גדולים ממנו – שיש לומר מקום הניחו לו מן השמים (תורת חיים). עוד על השימוש בסברת 'מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו' – ע' בשו"ת הריב"ש סוס"י שלד.

זדלמא עישר עליהם ממקום אחר – לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. לפרוש רבנו תם

שמדובר כאן על דמאי, מוכח שאין לעשר דמאי שלא מן המוקף (עפ"י ר"ש חלה ג, ו). ואין דין זה מוסכם (ע' במאירי שם; בהגר"א שלא סקצ"ב).

ולר"ת שמדובר בדמאי, מוכח שגם בתרומת מעשר צריך לעשר מן המוקף, שהרי אין פירות דמאי חייבים בתרומה גדולה (וע' רמב"ם וראב"ד תרומות ג, כ ומהר"י קורקוס; דברי אמת ענין חלה דף קכא ע"א; מנ"ח שצו). ולכלל הפירושים מבואר כאן שגם מעשר ירק דרבנן צריך להיות מן המוקף, וכ"מ בתוספתא ובעירובין לב (ע' שער המלך תרומות ג, יז; ריעב"ץ).

'ודלמא נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר'. יש מפרשים שמועיל 'נותן עיניו בצד זה... בכל מקום, אף בטבל ודאי ובתרומה דאורייתא, מפני שהתרומה ישנה במחשבה (כמו שאמרו בקדושין מא: כן דעת רש"י בביצה יג: ובכ"מ, ועוד הרבה ראשונים).

ויש אומרים שאין זה מועיל אלא בדבר שעיקרו מדרבנן, כגון בדימוע או במעשר ירק, אבל בדאורייתא צריך מעשה הפרשה, ומה שאמרו שמועילה מחשבה בתרומה היינו עם פעולת ההפרשה (עפ"י ראב"ה יבמות תתקלו; שער המלך תרומות ד – בדעת הרמב"ם והתוס' כאן).

ובתורי"ד (שבת קמב) משמע שנקט שזה שאמרו 'נותן עיניו...' היינו בקריאת שם בדיבור, ואין די במחשבה גרידא.

ובחזון איש (ערה ה, ט) פירש בדעת הירושלמי (שם ב, א) שרק בדמאי הקלו ב'נותן עיניו', אבל בטבל ודאי הצריכו חכמים הפרשה או דיבור. אך דוקא לכתחילה, אבל אם חשב בלבו – הרי זו תרומה.

וכן נראה שגם לדעת האומרים שאין מועילה מחשבה אלא בתרומות ולא במעשר (ע' במאירי שבת קכו; תוס' גטין לא. ד"ה במחשבה ורש"י), בדמאי מועילה מחשבה אפילו במעשר (עפ"י דבר אברהם ח"א טז, ד. ומפרש כן את דברי התוס' בסוגיא).

'אמר ליה: אתה הולך לעשות...'. על יחס אמירה אצל בעלי חיים ודוממים (עתוס') – ע' בספר תורת חיים כאן, ובמובא ביוסף דעת ע"ז כד:

ע"ע בספר שבט מוסר (לג, ב) אודות עלבון המגיע לשרי נהרות ודשאים כאשר הנהר נחרב והצמחים קומלים.

עוד בענין נס הנהר – ע' בפירושי ההגדות להרשב"א; עקדת יצחק בשלח; חדושי אגדות מהר"ל; מהרש"א מהדו"ב.

'הוה ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפיסחא. אמר ליה: חלוק נמי להאי דבמצוה עסיק'. מכאן שגם ההולך לדבר מצוה נחשב כעוסק במצוה. וכן התירו ביום הכפורים להולך להקביל פני רבו או לשמוע דרשה, לעבור במים עד צוארו. וכן להולך לאכול סעודת ארוסין בבית חמיו התירו שלא לחזור לביתו לבער החמץ. וכן העולה לארץ להתישב בה נחשב כעוסק במצוה (שו"ת הריב"ש קא).

(ע"ב) 'ומי מיחייבא, והתנן הלוקח לזרע ולבהמה... פטור מהדמאי...' ואם תאמר מאי קושיא, הלא אפשר שלכך נמנע מלאכול, כי באמת לא היו השעורים מעושרים, והרי בעצם גם פירות שלקחם לבהמה חייבים במעשר אלא שלא גזרו עליהם בדמאי.

ונראה שאין זה נחשב תקלה לבהמה כל שעפ"י דין הדבר מותר ורק כלפי שמיא גליא שהפירות טבל, כי התקלה איננה בכך שהטבל נאכל על ידה, אלא במה שנעשה על ידה איסור שלא כדון, שהיה על בעליה לעשרם, והריוו שמירה לצדיק שלא נעשה איסור ע"י בהמתו [וגם זה גנאי לצדיק שייאכל דבר איסור על ידו לבהמתו. כצ"ל לדברי התוס' לעיל ה:], הלכך כיון שאין צריך לחוש ולעשר, היה לה לאכול גם אם באמת אינם מעושרים.

'ישראל קדושים הן... ויש שיש לו ואינו רוצה'. עתוס' ומהרש"א; 'תורת הרבי ר' זושא' – חולין; נפש חיה (לר"ר מרגליות) קע, כ.

ראה דברים יקרים בכללות המעשה דרפב"י ורבי ובפרטיו, בספר 'ישראל קדושים' לר"צ הכהן, עמ' 42–35. ומפני אריכות הדברים לא הבאנום כאן.

'אמר: מלאך המות בביתו של זה ואני אסעוד אצלו? ... עקנא להו – איכא צער בעלי חיים. קטילנא להו – איכא בל תשחית'. נראה שעל פי דין מותר לאדם להחזיק פרידות כאלו בביתו לרכיבה או למלאכה, מפני שאינן מועדות להזיק [ואפילו חיות טורפות יש להן תרבות ומותר לגדלן אם מאלפן שלא יזיקו, כבסנהדרין טו], אלא לכך הקפיד רבי פינחס מפני שלרוב מעלתו וחסידותו של רבי, היה לו להמנע כי כשהן בועטות אין מרפא למכתן.

ולכן אמרו שיש איסור צער בעלי חיים או בל תשחית בעקירתן והריגתן, והרי כל לצורך אין איסור צעב"ח ולא בל תשחית – אך מאחר ומדינא מותר להשהותם כי אין דרכם להזיק, אין זה נחשב צורך להתיר צעב"ח או הריגתם. וגם ליתנם לאחר אינה תקנה, כי מאחר ויש לו לרבי להקפיד על החזקתם אצלו, כך אין לו ליתן לאחר להחזיקם.

ומיושב בזה מדוע פרש"י שאין למכרם לגוי משום איסור מכירת בהמה גסה, ולא פירש משום שאין מוכרים להם דובים ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים (ע"ז טז) – כי פרדות הללו אינן בכלל איסור זה כאמור (עפ"י פרי יצחק כד).

מש"כ שאין זה נחשב 'צורך' כיון שמדינא מותר להחזיקם – נראה, שמצד הדין אין זו השחתה אם עושה כן משום מדת חסידות, אלא מש"מ אין זו מדת חסידות להרגן בגלל חסידותו. וכע"ז ב'ישראל קדושים' עמ' 39.

'עקנא להו – איכא צער בעלי חיים. קטילנא להו – איכא בל תשחית'. יש מדייקים מכאן שאין בהריגת בעלי חיים משום צער בעלי חיים, בהריגה מיידית (עפ"י ספר האשכול, שחיטה י; עבודת הגרשוני יג; נוב"ק י"ד פג. ובספר שלמי שמעון ציין לשיטמ"ק בב"ב כ שיש בהריגה בלא צורך משום צעב"ח. וכן עולה מדברי ריעב"ץ בשאלת יעבץ ח"א קי. מהרב אמיתי בן דוד שליט"א).

'קטילנא להו – איכא בל תשחית'. הרמב"ם כתב (מלכים ו,י): 'המשבר כלים וקורע בגדים והורס בנין וסותם מעין ומאבד מאכלות דרך השחתה – עובר בלא תשחית ואינו לוקה אלא מכת מרדות מדבריהם'. ונקטו אחרונים בדעתו שאין איסור תורה אלא באילני מאכל, אבל בשאר דברים – אסור מדרבנן (משל"מ שם ה"ח; נוב"י תנינא י"ד י; תורת חיים ע"ז יא: רש"י ב"מ לב: חיי אדם יא,לב). ולפי זה צריך לדחוק שמה שאמרו 'איכא בל תשחית' היינו מדרבנן [וכן הרמב"ם עצמו כתב שעובר ב'לא תשחית', וכך תתפרש כוונתו].

או שמה הריגת בהמות אסורה מדאורייתא בקל וחומר מקציצת אילני פירות. ורק בחפצים שאין להם חיים כתב הרמב"ם שאין לוקים.

ויותר נראה בדעת הרמב"ם שאיסור דאורייתא קיים בכל השחתה, רק אין לוקים מלקות ארבעים אלא במה שפורש בכתוב ולא בשאר דברים הנלמדים, שאין מזהירים מן הדין (וקצת משמע כן מלשון הרדב"ז שם, דאיכא בל תשחית דאורייתא אף בכלים. וכן מפורש במנחת חינוך תקטט שעל הלאו עוברים בכל אלא שאין לוקים אלא על המפורש).

'למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה' – מלשון כחש וכזב, ולא מלשון תשות כח. וזה לפי שעל ידי הכשפים משנים טבע הדבר המסודר מן השמים, כמו חרטומי מצרים שהפכו את המטה לנחש [בניגוד למעשה שדים שאינו משנה הדבר בעצם אלא מראה לאנשים הדבר כאילו הוא אחר] (עפ"י שו"ת הריב"ש צב).

ע"ע בפירושו הרמב"ן שופטים יח, ט.

'אמרו עליו על רבי פנחס בן יאיר מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ומיום עמדו על דעתו לא נהנה מסעודת אביו'. אף כי משמע בכמה מקומות שמדת חסידות היא שלא לקבל מתנה משום אדם אפילו מצדיקים ומקורבים, וכאן משמע אפילו מאביו – נראה שלמעשה אין מקפידים בקבלת סבלונות הרגילים ליתן לבני משפחה. וכן אם יש בדבר סרך מצוה של קירוב דעת והשפעה חיובית על המקבל – גם כן יש להקל.

ובאופן שהנותנים מתיקרים במקבל בכך שנקרא שמו עליהם, אין זה בגדר 'מתנה' אלא הנאתם היא (כ"מ להלן מה: וברש"י), וכגון ארגון או מוסד המשלם לאדם חשוב כדי שייקרא שמו עליהם, כיון שלהנאתם ותועלתם הם עושים, אין בקבלת התשלומין משום 'שונא מתנות יחיד' (עפ"י שבט הלוי ח"ו רכט).

לכאורה משמע ממעשה דרפב"י שלא נהנה מעולם מסעודת אחרים גם כשהללו מתיקרים בכך. ואכן י"א שממדת חסידות גם באופן זה שלא לקבל מתנה – ע' בספר אמת ליעקב חיי שרה כג, יט.

ע"ע בספר 'ישראל קדושים' עמ' 35–36.

עוד על הנהגת רפב"י שלא אכל משל אחרים – ע' בחדושי חתם סופר; מגדים חדשים ברכות נו סע"א. וע"ע מורה הנבוכים להרמב"ם ח"ג ח.

ככתבם וכלשונם'

'ודלמא לאו אדעתיה... ודלמא עישר עליהם ממקום אחר... ודלמא נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחרי? אמר ליה: חזי מאן גברא רבה קמסהיד עליה' –

והבא להעיד מסורת חדשה על עוף נברי שאין מכירין אותו, יצטרך שיהיה בר סמכא ומעיד על אנשי מדינה או עיר אחרת שהוא מנהג פשוט שם לאוכלו, או שמקובל מפי אדם גדול, דכדאי לסמוך על עדותו דודאי דייק שפיר וחזי מאן דאסהיד עליה, אבל איניש דעלמא או דאסהיד שראה או שמע מאיניש דעלמא – אהא לא סמכינן, דילמא לא דייק שפיר, ובשינוי מועט מתהפך הענין ועביד דטעי, כדפריך תלמודא פרכי טובא אסהדותא דבית שאן דילמא כו' עד דמסיק חזי **מאן גברא רבה דמסהיד עליה...'** (מתוך שו"ת מהרי"ל סוסי"י צה).

ע"ע באגרת החזו"א, מובאת להלן נט:

בספר קריינא דאגרתא (ח"ב קלז): 'בא לפני איש מפתח תקוה לשאול מהו דעת מרן זצללה"ה החזו"א, כמה שיעור הנקב להחשב עציץ נקוב, ואמר שאיש אחד העיד שהחזו"א הורה לו נקב שני צ"מ על שני צ"מ, והשבתי שאני לא קבלתי בזה, אלא מכיון שעד אחד כשר מעיד הלא עד אחד נאמן באיסורין... אבל קשה להעמיד יסוד חזק על עדות בעה"ב הטרוד בעבידתני ואולי דמיונו כחב לו...'

'... ואני הולך לעשות רצון קוני' –

'כל הדברים הטבעיים הם עושים רצון הש"י, כמו שכתוב כל פעל ה' למענהו – לקילוסו (שוחר טוב תהלים קמח). ואיתא בחולין ברבי פנחס בן יאיר שפגע בלכתו לפדיון שבויים בגינאי נהרא, אנו **הולך לעשות רצון קוני** מה שהוא בטבעו כך ולפיכך גם האדם כשעושה מעשים הטבעיים שהוא מוכרח בהם מצד טבעו, נקרא הולך לעשות רצון קוני ויש מצוה בדבר, ובכלל גם כן אכילה ושתייה וזווג שהוא בטבע כבכל בעלי חיים הטבעיים שאינם בחיריים, ובלבד מה שהוא בהכרח כגון אכילה לרעבון וכן בזיווג על דרך שכתב הרמב"ם כשהטבע תובעו לכך, וכיוצא בו ביהודה שאמרו ז"ל (ב"ר פה) ביקש לעבור וזימן לו הקב"ה מלאך ממונה על התאוה וכו', ועיין

במורה נבוכים (ב,ו), ולהיות מכוון לכך רק בשביל רצון קונו שבראו בן. וזהו שאמרו בנדרים (כ):
ודומה למי שכפאו שד וכו' – וזהו רצון קונו.

ובזהר פנחס (רכב): ובפרק שירה דצפרדע אמרה לדוד שהיא מקלסת יומם ולילה להש"י, והיינו
דמה שצווחת בקולה כיון דהכל למענהו, לקילוסו, הרי פעולתה תמידית לקילוס להש"י. וצריך
האדם ללמוד מהם כדרך שאמרו בפסחים (ג): דחנניה מישאל ועזריה למדו קל וחומר
מצפרדעים (שנכנסו בתנורי מצרים בגזירת השם) ואעפ"י שהם אינם בעלי בחירה רק מכל מקום
למדין שעשיית רצון הש"י הוא גם במסירות נפש ובטול הדבר ההוא, שהרי כך ראינו יסד הש"י
בצפרדעי מצרים דכשיש קדוש השם בדבר הם פועלים פעולתם במסירות נפש הגם דבטבע כל
הברואים לברוח מדבר המזיקם, ומזה למדין בבחירה גם כן לשמור הגוף ולשבות מפעולתו גם
במצות ה' דוגמתם הם בפעולתם הטבעית, אבל בפעולה שיש בה קדוש השם צריך למסירות נפש
כמוהם, וכמו שנאמר **מלפנו מבהמות ארץ וגו'** – שאנחנו בפעולתנו הבחיריית למדים מהם'.

(צדקת הצדיק קעג)

חמורו של רבי פינחס בן יאיר –

כל מה שהוא מקנין האדם אשתו ובניו ועבדו ואמתו שורו וחמורו ואהלו וכספו וזהבו וכל אשר
לו – הכל הוא משורש נפשו, כי גם כל הדומם-צומח-חי משורשים בנפש האדם ושורש חיותם
ממנו כנודע. ומה שקנוי לו הוא ששורש חיותם ממנו, וקנינים שהם הפקר וכל חיתו יער הוא
מפני שעדיין לא תיקן כל שורש חיותו, כי ודאי גם כן שייך לאדם. ולעתיד נאמר **וגר זאב עם
כבש וגו'**, וכן הנחש היה קודם החטא שמש לאדם (כמו שאמרו בסנהדרין נט): וכמו שהוא האדם
כך קניניו, וכמו שאמרו בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן מחמורו של ר' פנחס
בן יאיר. וכן בנח כל המינים שהיו בתיבה שהוא זמנם מסתמא היו משרשו כנוצר לעיל לכך אמרו
ז"ל שלא קלקלו דרכם. ואין צריך לומר אשת חבר כחבר, וכן להיפך מעשה באשה אחת
שנישאת לחבר והיתה קומעת לו תפילין על ידו, ונישאת לעם הארץ והיתה קושרת לו קשרי
מוכס על ידו (ע"ז לט). ואין צריך לומר הבנים, וכמו שכתב הרמב"ן על פסוק שרש פורה ראש
ולענה, וכמו שאמרו ז"ל (ספ"ב דעדות) האב זוכה לבן בכמה דברים, ע"ש. ואם הבן רשע על כרחך
היה איזה פסולת בהאב (וזהו **פקד עון אבות על בנים** שפירשו ז"ל (סנהדרין כו): בשאוחזין מעשה
אבותיהם בידיהם, והוא עון אבות ממש, ואינו חוץ משורת הדין הנעלם. וכן יוכל להתבונן
האדם מכל קניניו (צדקת הצדיק פו).

'שלש מדרגות יש באהבת הש"י... **בכל מאדך** אינו ביד עבודת האדם רק מסייעתא דשמיא,
דפירושו שבכל רכושו וקנינו יהיה קבוע אהבת הש"י, ולא קאי אתשוקתו וחמדתו לרכוש... רק
שבכל הרכוש עצמו כידוע כי הרכוש שייך לאדם, וכל כך יהיה האדם כולו ממולא מאהבת
הש"י בכל מעמקיו עד שממילא גם בכל קניניו שהם ההתפשטות שלו, יהיו גם כן ממולאים
מאהבתו יתברך, כענין חמורו של ר' פנחס בן יאיר דמחמרא אנפשה לאכול איסור (כדאיתא בחולין
ז. ובב"ר ט) וזו בבעלי חיים, ומסתמא הוא הדין בדוממים, כענין **אבן מקיר תזעק** לעתיד לבוא
כשירצה לעשות איסור כמו שאמרו ז"ל (שוחר טוב תהלים עג). וזה ענין שביתת כליו ביום השבת
שאז כולו לה', גם כל קניניו...

ולכן לא נאמר זה בפרשת והיה אם שמוע שהוא בלשון רבים, דדבר זה אינו אלא ליחידים שזכו

בה, אבל אי אפשר מדרגה זו לרבים אלא לעתיד כשישפוך רוחו על כל בשר... (מתוך צדקת הצדיק קצו. ועע"ש אות רה).

ע"ע בענין זה במובא ביוסף דעת סוטה ב ה; וב"מ לת:

(ע"ב) 'אין עוד מלבדו – אמר רבי חנינא: ואפילו כשפים. ההיא איתתא...'

'כי כל עניני פעולות הכשפים נמשך מהכחות הטומאה של המרכבה-טמאה. והוא ענין חכמת הכשוף שהיו הסנהדרין צריכין לידע. היינו חכמת שמות הטומאה וידיעת עניני כחות המרכבה-טמאה בשמותיהם, שעל ידם יפעלו בעלי הכשופים פעולות וענינים משונים כשמשביעין כחות הטומאה בבחי' הטוב שבו שישפיע בתוכו חיות לעשות נפלאות היפך סדר כחות הטבעיים והמזלות. ועיין עץ חיים שער קליפת נגה רפ"ד. מחמת שכן קבע הבורא אדון כל יתברך עניני כחותיהם למעלה מכחות הטבעיים הנמשכים מהכוכבים והמזלות שעי"ז יהא בכחם לעשות פעולות גם היפוך טבעי כחות הכוכבים ומזלות שהוקבע בהם בעת הבריאה. כידוע שכל כח ועולם קבע בו הבורא יתברך כח ויכולת להנהיג ולהטות את הכח והעולם שתחתיו לכל אשר יהיה שמה הרוח וכו'.

ומה שאמרו **שמכחישין פמליא של מעלה** – רצונם לומר שרק סדור כחות הפמליא של הכוכבים והמזלות קבע הבורא יתברך כח בכחות הטומאה שיהו יכולין להפכם, אבל לא שיהא בכחם לשנות ח"ו מסדר הפעולות הקדושים של כחות המרכבה קדושה. ואדרבה כשמשביעין אותם בשמות של כחות הקדושה, ממילא כרגע מתבטל כל עניני פעולתם לגמרי וכמו שאמרו... כיון שאין הכח שלהם מעצמם ח"ו, כי אין עוד מלבדו יתב' בעל הכחות כולם. וגם שבאמת הלא הכל מלא רק עצמות אחדותו הפשוט ית' ואין עוד מלבדו שום מציאות כח כלל לא כחות הטומאה ולא שום כח ושום עולם ונברא כלל. וזה שאמרו 'אין עוד מלבדו – אפילו כשפים'.

וזהו שמביא שם הש"ס על זה **עובדא דההיא אתתא דהוות קא מהדרא למשקל עפרא מתתא כרעיה דרבי חנינא, אמר לה שקולי לא מסתייע מלתך, אין עוד מלבדו כתיב. ופריך והאר"י למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה? – שאני ר"ח דנפיש זכותיה. ודאי שלא היה מחזיק עצמו ר' חנינא דנפיש זכותיה כל כך מתורתו ומעשיו הטובים המרובים עד שבעבורם היה סמוך לבו שלא ישלוט בו פעולת הכשפים, אבל הענין כמו שנתבאר לעיל כיון שבאמת אין בכחות המרכבה-טמאה שום כח מעצמם חלילה, אלא שהוא יתב' קבע כחם למעלה מכחות טבעי הכוכבים ומזלות כדי שעי"ז יהא ביכולתם לעשות פעולות אף גם לשנות סדרי טבעי המזלות, ובלתו יתב' הם אפס ותהו, ולכן גם ר"ח לא שבטח על זכות קדושת תורתו ומעשיו המרובים, רק שידע ושיער בנפשו שזאת האמונה קבועה בלבו לאמיתה שאין עוד מלבדו ית' שום כח כלל, והדביק עצמו בקדושת מחשבתו לבעל הכחות כולם, אדון יחיד המלא כל עלמין, ואין כאן שום שליטה ומציאות כח כלל. לכן היה נכון לבו בטוח בזה שלא ישלטו עליו פעולות הכשפים הנמשכים מכחות המרכבה-טמאה. זה שאמרו 'לא מסתייע מלתך, אין עוד מלבדו כתיב'.**

ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש. ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר

מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה – כן יספיק הוא יתב' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל... וגם יגזור אומר ויקם לו לפעול ענינים ונסים נפלאים היפוך סדור כחות הטבעים, כיון שמשעבד ומדבק טוהר אמונת לבבו באמת בל תמוט רק לו ית' לבד, ואצלו ית' הכל שוה כל רגע לפעול בסידור הטבע שקבע או היפוך סידור הטבע... (מתוך נפש החיים גיב).

[...הכוונה רק למי שמשגיג בידיעה שלימה דאין עוד מלבדו מהני זה, דאז גם הש"י הווה עמו... שאני ר' חנינא כו' שהיתה קבועה בו זו הידיעה דאין עוד מלבדו ולכן נתגלה הש"י למענו בהתגלות זו, ולא יוכל שום דבר להזיקו. פרי צדיק וארא יב].

דף ח

באורים בפשט

'שחין ומכוה מטמאין בשבוע אחד בשני סימנין...'. 'שחין' או 'מכוה' הם שני סוגי פגיעות בעור; השחין בא ע"י מחלה או מכה, והמכוה – ע"י כווייה מאש או מתולדותיה.

שאת או בהרת כי תהיה בעור, יש בה שלשה סימני טומאה; מחית בשר חי, שער לבן, ופסיון. לעתים נצרכים להסגירה שבועיים – כאשר לסוף שבוע ראשון עמד הנגע בעיניו. ואילו שאת או בהרת הנוצרת במקום בו העור הופשט על ידי שחין או מכוה [והתחיל להתרפאות], דינה שונה; אין בה אלא שני סימנים; שער לבן ופסיון. ואין בה הסגר אלא לשבוע אחד, שאם מתחילה לא היה בנגע שער לבן – לא יחליטנו הכהן אלא יסגירו לשבוע, ובסוף השבוע אם נולד בו שיער או פשה – יחליט, ואם לאו – יפטור. [פשה או צמח שער לבן לאחר שפטר – יחליט] (ע' רמב"ם הל' טומאת צרעת ה).

'סכין של עבודת כוכבים מותר לשחוט בה...'. יש סוברים [דלא כהתוס' כאן ועוד ראשונים] שכל שחיטה נחשבת כתיקון והנאה כיון שכן דרך בני אדם לעשות. ורק לענין סכין של עבודת כוכבים התירו משום שעכו"ם אינה אסורה אלא בהנאה של ממון, כדכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, ושחיטה אינה נחשבת כהנאת ממון שהרי נפחתיים דמיה משהיו (עפ"י יראים קב. וכן נראה בתוס' שבת קו.).

ובזה מובנים דברי הט"ז (יו"ד רכא סקמ"ב) שהמודר הנאה מחברו אסור לשחוט לו, ורק לענין סכין עבודת כוכבים התירו. והשיג עליו בנקודות הכסף מדברי התוס' כאן, שרק בשבת נחשב השוחט 'מתקן' משום מלאכת מחשבת. אך דעת הט"ז כבעל היראים והתוס' בשבת (עפ"י אבני נזר או"ח קיז).

זתיפוק ליה משום שמנונית דאיסורא'. אף על פי שסתם כלים אינם בני יומן, וא"כ הרי אותה שמנונית פוגמת הטעם [ואם משום השמנונית שבעין – הלא יכול לקנחה], מכל מקום אסור לכתחילה להשתמש בסכין שאינה בת יומה, גזרה אטו בת יומה, והרי רב נחמן 'מותר לכתחילה' אמר.

[ולפי מה שכתב הכסף-משנה (ע"ז ז, ט) שלדעת הרמב"ם אין התר לכתחילה, וצריך לדחוק לפי זה ש'מותר' שאמרו הכוונה שהשחיטה מותרת לאחר מעשה, וא"כ קשה מדוע לא תרצו בשאינו בן יומו ולכך מותר בדיעבד – וי"ל לפי מה שכתב בספר כרתי ופלתי (י סק"א) שהרמב"ם סובר שתקרובת ע"ז אסורה אפילו שלא כדרך הנאתה, הלכך גם נותן טעם לפגם אסור] (עפ"י בית הלוי ח"א מז).

דפים 1 – 2

י. א. האם צריך לעשר פירות בית שאן? ומה דין המקומות שכבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל?
ב. הלוקח פירות דמאי לבהמה, האם צריך לעשרם?

א. רבי התיר את בית שאן כולה, על סמך עדות שנאמרה לפניו על רבי מאיר שאכל עלה של ירק בבית שאן ללא שעישרו. ואף על פי שהיא מארץ ישראל אך הואיל ולא כבשום עולי בבל דינה כחול לענין מעשרות, שסבר רבי קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. וכן לענין קדושת שביעית בפירותיה.

א. מדברי הרמב"ם (תרומות א,ה) משמע שבית שאן פטורה לגמרי מתרומות ומעשרות. ורש"י והראב"ד סוברים שלא התיר רבי אלא מעשר ירק [או שאר פירות האילן חוץ מדגן תירוש ויצהר] שחיובו מדרבנן. ור"ת פירש שרק לענין דמאי התיר, אבל טבל – חייב במעשר [וברמב"ן משמע שאף בדמאי לא התיר אלא בשאר פירות מלבד דגן תירוש ויצהר]. ויש מפרשים שלא התיר רבי אלא כלפי חומרי ארץ ישראל המתרים בחול, כגון אוכל והולך ואח"כ מפרש. וי"א שלא התיר אלא בלוקח מן הנכרי (עפ"י ר"ש דמאי א; תורא"ש ברכות לו. ר"י קורקוס).

ב. לא התיר רבי אלא בית שאן עצמה [ועוד כמה ישובים המפורטים בירושלמי], אבל לא סביבותיה. וכיום איננו יודעים בודאות גבולות בית שאן הקדומה (עפ"י חזו"א ג,ד).

ג. שאר מקומות שלא כבשום עולי בבל; לדברי הרמב"ם ועוד פוסקים, חייבים בתרומות ומעשרות מדרבנן. לא התיר רבי אלא את בית שאן וחברותיה שהיו רחוקים מעיקר הישוב (ערמב"ן ורשב"א. וכן נקט הגר"א).

ולדעת התוס', שאר הפירות מלבד דגן תירוש ויצהר אינם חייבים אלא בתרומה ולא במעשר. ולהראב"ד (תרומות א,ה) ורש"י, אף במעשר אינם חייבים [וכדין חוצה לארץ לדעתם]. (וע' בלשון רבנו גרשום כאן ומשמע שפטורים לגמרי ממעשר. ותמה על כך באבי עזרי (שמיטה ויובל ד,כו). ושם כוונתו למעשר ירק וכהראב"ד).

ישנה דעה אחת בפוסקים הנוקטת קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא (בעל העיטור). ואולם אין כן דעת שאר כל הפוסקים. (וע' חזו"א שביעית ג,יג; מעדני ארץ תרומות א,ה).

ד. מקומות המסופקים לנו אם כבשום עולי בבל או רק עולי מצרים, כתב החזו"א (שביעית ג) שנראה שמברכים על מעשר פירותיהם, שיש לסמוך בזה על דעת הרמב"ם והגר"א שגם מקום שכבשו עולי מצרים בלבד חייבים בכל הפירות והירקות.

ולכאורה הוא הדין שבאופן זה תורמים מזה על זה. ובמקומות כאלו יש מקום להחמיר ולא להפריש מפירות מקום זה על פירות מקום המרוחק ממנו. וצ"ע (עפ"י קיצור הלכות תרומות ומעשרות לר"י בויאר ב,ו בהערות).

ב. הלוקח פירות (הראויים לאכילת אדם) מעם הארץ להאכיל לבהמה – פטור מלעשר, שלא גזרו על הדמאי בזה [וכן הלוקח לזריעה או קמח לעורות וכד'], וכיון שאמר לו עם הארץ מתוקנים הם – אינו צריך לעשר (רמב"ם יג,יד).

לקחם לאכילת אדם ונמלך עליהם לבהמה, בין בהמה שלו בין של חברו – חייב לעשר קודם שיתן להם (רבי יוחנן. וכן תניא בבבב"א).

- א. מאכל בהמה שאינו ראוי לאדם – פטור מתרומות ומעשרות. אבל דבר שסתמו עומד לאדם, אי אפשר לשנותו לבהמה ע"י מחשבתו, וחייב (תורא"ש נא.). ולדעת הרמב"ן (בע"ז מא:): מאכל אדם שזרעו לבהמה – פטור [ונחלקו אחרונים לדעתו, אם זרעו לבהמה ונמלך וגמר מלאכתו לשם אדם. ע' חזו"א מעשרות א, י; מעדני ארץ תרומות ב, ד].
- ב. פירות שלקחם לאכילה ונמלך, לא ימכרם לנכרי עד שיתקנם, שמא ימכרם הגוי לישראל אחר, והרי כבר נתחייב לתקנם (רמב"ם מעשר יג, יד, עפ"י התוספתא). אבל לקחם מתחילה למכרם לגוי – פטור בדמאי (פאת השלחן יח, נה.).

דף ח

- יא. א. ליבן סכין ושחט בה, האם שחיטתו כשרה אם לאו?
ב. סכין של עבודת כוכבים, האם מותר לשחוט בה או לחתוך בה בשר?
ג. השוחט בסכין של נכרי, מה דין הבשר?
ד. מה דין סכין ששחט בה טריפה, וכן סכין של שחיטת כשרה?
ה. כמה סכינים צריך הטבח, וכמה כלים הוא צריך להדחת הבשר והחלבים?
ו. האם מותר להניח הכסלים וחלביהן על שאר הבשר?
- א. אמר רבי זירא אמר שמואל: ליבן סכין ושחט בה – שחיטתו כשרה. חידודה קודם לשריפתה. [ואין לפסול משום שריפת צדי הסכין את הסימנים קודם שנחתכו ברובן – כי מקום החתך מתרחב ואין צדי הסכין נוגעים בסימנים אלא החוד בלבד, ובמקום החוד החיתוך קודם לשריפה].
- א. כתבו ראשונים שמכך שהרי"ף השמיט הלכה זו, נראה שנקט על פי סוגיא אחרת שאין אומרים 'מירווח רווח' וחוששים לשריפת צדי הסכין את הסימנים. וכן דעת הרז"ה ועוד (וכ"כ הרא"ש בדעת הרמב"ם. וכן בה"ג השמיטה. וכן היא דעה ראשונה בשו"ע סי' ט. וע"ש בש"ך שכן דעת רש"ל ב"ח ולבוש). ויש פוסקים כרבי זירא (עפ"י רבנו יונה; רבינו עמ' כב. וכן י"ג בדעת הרמב"ם – ער"ן וכס"מ שחיטה א, כב; רא"ש בשם הראב"ד; ספר העיטור ב, ב).
- וכתבו כמה ראשונים שאף רבי זירא לא התיר לשחוט לכתחילה אלא בדיעבד (עריטב"א. וכ"כ הראשונים בשם הראב"ד; בעל העיטור).
- ב. לכל הדעות משמע שאם ניקב הוושט בשעת שחיטה במקום שנחתך כבר – הרי זו טריפה ונלא נבילה. אחרונים. וע' אחיעזר ח"ב ח, ד], שהרי מבואר בגמרא שאילולא 'מירווח רווח' השחיטה היתה פסולה משום שריפת הסימנים בתוך כדי השחיטה (תוס'). ויש דעה המקילה בדבר [ושונה סכין מלובנת שהיא מקדמת לשרוף גם מה שעדיין לא נשחט] (ע' במאירי שהביא דעה זו, וחלק). ואם כבר נשחט רוב הסימן, כתבו אחרונים ששוב לא יפסול בניקוב (עפ"י מעיו"ט ח, ה; ש"ך כו, א). ע' פריטס נוספים בפרי חדש יו"ד ט ובתבואות שור שם; שבט הלוי ח"ו קיד.
- ג. שיעור 'ליבון' כתבו כמה אחרונים, כשאר ליבון בש"ס שניצוצות ניתזים ממנו, ועכ"פ כליבון הקל. ודעת בעל שמלה חדשה (ט, א) שאפילו בשיעור יד סולדת די לשרוף הסימנים.
- ב. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: סכין של עבודת כוכבים (האסורה בהנאה משום 'משמשי עכו"ם') – מותר לשחוט בה, מקלקל הוא (שבהמה חיה דמיה והנאתה מרובים משל השחוטתה). ואסור לחתוך בה בשר – מתקן הוא.